జ్యోతి

- బుచ్చిబాబు

(1961 యువ దీపావళి ప్రత్యేక సంచిక నుండి)

నాకు నిజంగా ఈ కథ చెప్పే అర్హతలేదు. ఇందులో ప్రధాన వ్యక్తులని స్వయంగా ఎరగను. మొదట్లో 'జ్యోతి' అన్న పేరు అందమైనదనుకోవడం తప్ప వేరే కుతూహలం ఆమె పట్ల లేదనే వొప్పుకోవాలి. 'జ్యోతి' అన్న పేరు నాకిష్టం అంతే. ఇంకా మంచి పేర్లు లేవని కాని, వాటిని నేనెరగనని కాని అనడంలేదు నేను. ఎరుగుదును. ఉదాహరణకి, హేమభాగిని, వేగవాహిని. వాళ్ళని చూశాక మరోమారు చూడాలనిపించదు.

జ్యోతి అల్లాకాదు. ఆనాటి నాట్య ప్రదర్శనం ఇంకా ప్రారంభం కాలేదు. రావల్సిన పెద్దలు వొస్తేకాని ఆరంభం కాదట. కాలేజీలో ప్రొఫెసర్‌గా వుంటున్న మిత్రుడు రామంతో సంభాషిస్తున్నప్పుడు జ్యోతి ప్రస్తావన వొచ్చింది "ఇప్పుడు భర్తతో వుండటం లేదు" అన్నాడు క్లుప్తంగా మిత్రుడు రామం.

'ఆమే జ్యోతి' అని మా ముందు సీట్లల్లో కూర్చున్న జ్యోతిని చూపించాడు.

మాకు ఆమె వెనక భాగం కనపడుతోంది. నాట్య ప్రదర్శనకి అనువైన దుస్తులు కాబోలు, పాతకాలపు జరీ పూలచీర, మోచేతుల మీదికి జారిన ఎఱ్ర సిల్కు, మామిడి గుత్తుల జరీ డిజైన్ జాకెట్టు వేసుకుంది. మెడకింది భాగం, వెన్ను దిగువభాగం దీపం వెలుగులో మెరుస్తున్నాయి. మరోమారు చూసేటట్లు చేసింది ఆమె జడ. అందులో ఎఱ్రపూలు, ఎత్తుగా దట్టంగా, నిగనిగ మెరిసిపొయ్యే తల వెంట్రుకలు, బలంతో మెలి తిప్పితేకాని, పాయకి లొంగనట్లు, లాగి బిగించి, అమర్చిన పొడుగాటి జడ, కుర్చీకిందికి జారుతోంది. ప్రక్కనున్న మరొకామెతో మాట్లాడ్డానికి తల తిప్పినప్పుడు జ్యోతి మొహం చూశాను. ప్రశ్నార్థకంగా స్ఫుటంగా తీర్చిదిద్దిన ముక్కు, దూరానికి ముడుచుకున్న గులాబిలాంటి నోరు, నల్లటి

చిరువెంట్రుకల వెనకదాగిన చెవిని మెరిసే డైమండ్ దుద్దులు, కొవ్వొత్తి వెలుగులా, ఆరీన్ ఆకృతిలో నుదుటనున్న ఎర్రటి కుంకుమ. నిజంగా జ్యోతి అన్నపేరు సార్థకమైమదనుకున్నా.

యవ్వనం వెలుగులో ఏళ్ళు, పురుగులలా నశింపవుతాయి. ఆమె వయస్సెంత అన్న ప్రశ్న రాలేదు. రామం చెప్పాడు. పాతికమించవని. యవ్వనానికి వీడ్కోలివ్వడానికి సిద్ధంగా లేదామె.

"పిల్లలా?"

"ఉహూ."

తర్వాత, ఏవో, అవీ ఇవీ మాట్లాడుకున్నాం. అయినా, ఎక్కడో మెదడులో మూలగా జ్యోతి వృత్తాంతం వుండనే వుంది. నేనేకాదు రామం కూడా అంతేననుకుంటా. ప్రదర్శన సగం అయిన తర్వాత, విరామం వచ్చింది. జ్యోతి వెనక్కి తిరిగి చూసినప్పుడు మళ్ళా ఆమె మొహం పూర్తిగా చూసే అవకాశం వచ్చింది. ఏదో ఒక ఆకర్షణ వుంది. నవ్వు మొహమా? మెరిసిపొయ్యే నేత్రాలా? ఆ పెద్ద తలకట్టా? శీలం సూచించే ఆ ముక్కా? ముంగురులు మరుగుపరచలేని వొంపు తిరిగిన నుదురా? ఇవేవీ కాక, కేవలం, ఆ దుస్తులూ, ఆభరణాలూ, ఆ డైమండ్ దుద్దులూనా? ఏమో, నాకప్పుడు తెలిసింది కాదు.

అందం అనే పదాన్ని చులకనగా వాడేసే స్వభావం మనందరికీ వుంది. ఒకరికి అందంగా అగుపడిన వ్యక్తి. మరొకరికి అందంగా కనపడకపోవచ్చునని చెప్పుకోడమూ వుంది. ఇందుకు నేనొప్పుకోను. వ్యక్తిగతమైన అభిరుచులతో నిమిత్తం లేకుండా. ఏదో శాస్త్రీయరీత్యా నిర్ణీతమైనట్లు, అందరికీ అందంగా కనపడ్డప్పుడే, 'అందం' అనే పదం ప్రయోగించాలనే తత్వం నాది. ఒక వ్యక్తిని వందమంది చూస్తే, ఆ వందమందికీ అందంగా వున్నప్పుడే ఆ వ్యక్తి అందమైనదన్న నిర్వచనం చెయ్యొచ్చు. అలా అంగీకరించికూడా, ఆ వందమందిలో కొందరికి నచ్చకపోవచ్చు. అది వేరే విషయం. మొత్తానికి అందరూ అందంగా వున్నదని అంగీకరించడం ముఖ్యం.

ఆ విధంగా, అందరూ అంగీకరించగల అందం జ్యోతిది అనుకున్నాను. అది ఎందులోవుందో విభజించి చెప్పడం నావల్లకాదు. జడ, ముక్కు, కళ్ళు, పేరు – ఇవేవీ కావేమో ఆమెపట్ల ఏర్పడ్డ కుతూహలానికి కారణం "ఇప్పుడు భర్తతో వుండటంలేదు" అని రామం చెప్పిన విషయమే నా కుతూహలానికి కారణం. ఈ విధంగా కుతూహలపడ్డ వ్యక్తి నేనొక్కణ్ణే కానని, ఇంకా చాలామంది వున్నారనీ తర్వాత తెలిసింది. జ్యోతిని గురించి మళ్ళా చెప్పడం మొదలుపెట్టాడు.

"భర్త ప్లీడరు."

"భర్తతో వుండటం లేదంటే?" అని అడిగాను.

“అంటే, అంతే."

"మరెక్కడ వుంటోంది?"

"వాళ్ళవూళ్ళో. అమ్మా, నాన్నా దగ్గర."

"చదువుకుందా?"

"కాలేజిలో వొకేడు చదివి మానేసింది"

"ఏం?"

"పెళ్ళి చేసుకుంది."

"ప్లీడర్నా?"

జ్యోతికి మా సంభాషణ వినబడుతుందని కాబోలు, కంఠం దించి, దగ్గరగా జరిగి చెప్పడం మొదలుపెట్టాడు రామం, మధ్య మధ్య ఆమెవైపు చూస్తూ. ఆమె కాస్త దూరంగా కూర్చోడం మెరుగైంది. దగ్గరలో వుంటె ఆమెని చూస్తూ కూర్చోడం తప్ప, మాట్లాడ్డానికి అవకాశమే వుండదు.

"అవును. పేరు కోదండరామయ్య. ఓ రకం బంధుత్వం కూడా వుందిట. చాలా స్థితిపరుడు. ఒకర్ని వొకరు ఎరుగుండి, చాలా ఏళ్ళ స్నేహం, ప్రేమగా పరిణమించింతర్వాత జరిగిన పెళ్ళి"

"మరెందుకు విడిచి వెయ్యడం? సంతానం లేకనా?"

"ముందు కలగొచ్చుగా. ఇప్పుడు అతని వయస్సు ముప్పై రెండు మించదు. నాలుగైదేళ్ళగా కలిసి కాపరం చేస్త"

మళ్ళా ప్రదర్శన ప్రారంభమైంది. మా సంభాషణ నిలిచిపోయింది. అప్పుడప్పుడు జ్యోతి కూర్చున్నవైపు చూసినప్పుడు, ఆమె కాళ్ళు కదల్చడం గమనించాను. కాళ్ళు కదపడం మొగాడి అలవాటు. ఆ పని స్త్రీలు చేస్తే హర్షించరు. ఎర్ర వెల్‌వెట్ జోళ్ళ పాదాలు వూగిసలాడుతున్నాయి. ఆ చర్య మానసిక అసంతృప్తి చిహ్నం అనుకుంటా. నోట్లో, ముక్కులో, చెవులో వేళ్ళు పెట్టుకోవడం, కాళ్ళు కదల్చడం, చేతివేళ్ళు మడిచి తెరవడం ఇట్లాంటి ఆలవాట్లు చాలామందికుంటాయి, మిలిటరీవాళ్ళలో తప్ప. ఇతరులు మందలిస్తే గ్రహించుకుని కొందరు విడిచి పెడతారు. ఇవన్నీ మనస్సులో ఊహలో జరిగే కల్లోలాన్ని ఆరాటాన్ని శరీరరీత్యా అదుపులోకి తీసుకురావడం కోసం జరిగే పెనుగులాట నిదర్శనాలనొచ్చు. ఊహతో సమరం, స్త్రీలో అంత ప్రస్ఫుటంగా బహిర్గతం కాదు, గనక, అల్లా కాళ్ళు వూపిన స్త్రీలో ఏదో వొక పేచీ వుండి తీరుతుందనుకుంటా, నాట్య ప్రదర్శన కార్యక్రమంలో చివరి అంశం జరుగుతుంటే, ముందు సీట్లలో వొకరిద్దరు వ్యక్తులు బైటకి వెడుతున్నారు. ముందుగా ఇంటికి వెళ్ళేందుకు వాహనాలు వెదుక్కునేవారు కాబోలు. జనం వొత్తిడి లేకుండా కాస్త ముందుగా వెళ్ళే అలవాటు నాకూ వుంది. కాని ఆనాడు మిత్రుడు రామంతోపాటే లేవడానికి, సంసిద్ధుడనయ్యాను. మరో నాలుగైదు నిమిషాలుండేమో.

"అదుగో – అతనే కోదండరామయ్య" అని రామం, ముందుగా వెళ్ళే వ్యక్తికేసి చూపించాడు. అతను మేం కూర్చున్న గేటు ముందునుండే నడుస్తున్నాడు. అంత పరిశీలనగా చూడలేకపోయినా, వ్యక్తి బానే వున్నాడనుకున్నా.

పాంట్, లోపల కాలర్ బనీన్ టెన్నిస్ ఆటగాడు వేసుకునేది, ఎగదువ్విన క్రాపింగ్, కళ్ళజోడు, కాస్త ఎత్తుగా, కొంచెం ఎరుపుగా, బలంగానే కనిపించాడు. అంతా బాగానేవుంది కాని...

"పద. పోదాం" అని రామం లేచాడు. తొందరగా గేటుదగ్గరకి నడిచాం. ప్రదర్శన పూర్తయింది. కాని జనం లేవలేదు. చివరలో ప్రముఖుని అభినందన ఉపన్యాసం నాట్యబృందానికి పతకాల బహూకరణ ఇంకా తంతుంది కాబోలు. నేనూ, అతనూ, అట్లాగే గేట్లోనుండి పొయ్యాము. మరో ఐదారు నిమిషాలయ్యాక, మా ముందు సీట్లలో బృందం కదిలారు. వారిలో జ్యోతి వుంది. మా ముందుగా నడిచి వెడుతున్నారు. జ్యోతిని పరిక్షగా చూశాను. రాత్రిపూట ఏదో పెద్ద ఉత్సవం జరుగుతుండగా, దీపాలన్నీ ఆర్పేయి, ఎవరో వొక కాగడా వెలిగించినట్టుగా వుంది, జ్యోతిని చూస్తే. పెద్ద అడివిమధ్య చీకట్లో ప్రవహించే నదిలో చందమామ ప్రతిబింబం మెరిసినట్లు..

ఆలయంలోపల చీకట్లో వొక్క ప్రమిదలో వెలిగిన జ్యోతిలా..

ఇంటికి వెడుతున్నాం.

"కోదండరామయ్యకేం లోటు నిక్షేపలా వున్నాడు" అన్నాను.

ఆ రాత్రి భోజనాలయ్యాక చెప్పాడు మిత్రుడు రామం.

"కోదండరామయ్య జుట్టు నెరిసిపోయింది అందుకట" అని నవ్వడం మొదలుపెట్టాడు. వెంటనే స్ఫురించకపోయినా, నేనూ నవ్వడం మొదలుపెట్టాను. అప్పుడు జ్ఞప్తికొచ్చింది. కోదండరామయ్య అన్నివిధాల బాగానే వున్నాడనుకున్నా, ఏదో ఒక లోటుంది, అది ఏమిటో అతన్ని చూసినప్పుడు లోపలున్న అసంతృప్తి, స్వరూపం తెచ్చుకుని పైకి రాలేదు. అవును, పైకి ఎగదువ్విన క్రాపింగ్ చాలా భాగం నెరిసినట్లేవుంది. అలా అక్కడకక్కడ తెల్లవెంట్రుకలుంటే, అదొక అందం కూడాననుకున్నా. రామంతో అన్నాను.

"అక్కడకక్కడ నెరిస్తే పేచీలేదు. పూర్తిగా నెరిసింది. అదే జ్యోతి గొడవ" అన్నాడు రామం.

"అంతమాత్రానికే ప్రేమించి చేసుకున్న భర్తని విడిచెయ్యాలా? ఈ రోజుల్లో బోలెడు మందులున్నాయి. వెంట్రుకలు నల్లబడటానికి."

"జ్యోతి పోరు పడలేక, ఆ మందులన్నీ వాడేవాడట. అసలవి వాడటంకూడా వొక అపరాధం క్రింద భావించిందట."

"దాని మూలాన అతనేమీ వికృతంగా లేడే"

“తనకేమీ లేదు. తనని ఎరుగున్న స్నేహితురాళ్ళు, బంధువులు, తన భర్త సంగతి చెప్పుకుని హేళన చెయ్యడం తనకి తలవొంపుగా వుండేదట" అని నవ్వుతున్నాడు రామం. లోపల ఈ సంగతి వింత ధోరణిలో వితర్కించుకుంటూన్నా, ఆ సమయంలో నేనూ పైకి నవ్వేశాను. అసలు ఇంకా ఏదో వుండాలి. కేవలం కాసిని తల వెంట్రుకలు నెరిసినంత మాత్రాన భర్తని విడిచెయ్యడం, మన సమాజంలో జరగదు. కాని, జనం ఇలా చెప్పుకుంటారు కాబోలు. ఆ కారణంగా విడిచిపెట్టి

వెయ్యాలన్న ఉద్దేశం లోలోన వున్న స్త్రీలు ఈనాటి సమాజంలో వున్నా, దాన్ని ఆచరణలో పెట్టగల సాహసం వున్నవారు అరుదేమో. ఆ రాత్రల్లా జ్యోతిని గురించి ఆలోచించాను. సాహసించి, తెగించి. తనకి చేతనైనంతలో ప్రధానంగా తోచినవాటిని పొందేటందుకు కొన్ని సౌకర్యాలను త్యాగం చెయ్యాలన్న ఆధునిక తత్వం బాగా ఎముకలకి పట్టిన నవయువతులకు ప్రతినిధిలా కనిపిస్తోంది జ్యోతి. సౌందర్యం కోసం, సౌకర్యం త్యాగం చెయ్యడం నాగరికత అంటున్నారు. సౌందర్యాన్ని గాఢంగా ప్రేమించేవారు వుండడం అరుదుకాదు. తమచుట్టూవున్న వ్యక్తులు, వస్తువులు, తాము, ఎప్పుడూ అందంగా వుంటేనే. తమ ప్రాణం కుదుటపడ్డట్టుగా వుంటుంది. అట్లాంటి వారికి బట్ట, బొట్టు, జుట్టు, మాట, చూపు అన్నీ అందంగా చేసుకోవాలి వారు. నలుగురూ చెప్పుకోవాలి.

ఆ అందంవల్ల వారు దైనందిన జీవితంలో సాధించే ప్రయోజనం ఏమీ వుండదు వారి మనస్సు బాగుంటుంది. అంతే. ప్రయోజనం ప్రసక్తితో మలినం కాని సౌందర్యాన్ని ఆరాధించినవారు సాధించే విలువలు కూడా లేకపోవొచ్చు. కాని వారి నిజస్వరూపం, ఉనికి అందంలోనే వుంటుంది, యోగి తపస్సుద్వారా శాంతిని సాధించడంలో ఉన్నట్లు. యోగి తపస్సువల్ల ఇతరులకు సంక్రమించే ప్రయోజనం ఏమీ లేనట్లే. వీరి సౌందర్యసాధనకూడాను. జ్యోతి గాయకురాలు కాదు. కవయిత్రికాదు, నర్తకి కాదు. తను తనుగా వుండటమే, తను సాధించిన ప్రయోజనం. ఇది సాధించడం అనుకున్నంత సుళువు కాదు. పైకి నలుగురితోపాటు హేళనగా నవ్వేసినా, లోలోన ఆమెని అభినందించానని వొప్పుకోక పోవడం, నన్ను నేను వంచించుకోవడం అవుతుంది. ఆమెని ఆదర్శవ్యక్తిగా ప్రదర్శించడంలేదు నేను. గాఢంగా విశ్వసించి అలవర్చుకున్న ఆదర్శాన్ని అమలు జరుపుకోవడంలోగల శీలాన్ని అభినందిస్తున్నాను.

మరో రెండేళ్ళు గడిచాకగాని జ్యోతి విషయం తెలుసుకునే అవకాశం రాలేదు. నా మిత్రుడు రాజన్న కాలేజీలో జీతాలిచ్చే ఎకౌంటెంట్. అతని భార్య రంగనాయకమ్మ. ఆమె చెప్పింది జ్యోతి వృత్తాంతం.

"మొగుణ్ణి విడిచేసిందిగా."

"అవునవును. ఇదివరలో విన్నాను. భర్త క్రాపింగ్ నెరిసిందిట. నలుగురూ చెప్పుకుని వెటకారం చేస్తూండడం సహించలేక విడిచేసిందని విన్నాను" అన్నాను.

"అవును. అందగత్తె. స్ఫురద్రూపి. బారెడు జడ. నెరిసిన క్రాపింగ్ చూసి స్నేహితులంతా ముసలాణ్ణి కట్టుకుందంటున్నారు" అంది రంగనాయకమ్మ. ఆ వొక్క వాఖ్యతో రంగనాయకమ్మ పట్ల నా గౌరవభావం పెరిగింది. ఒక స్త్రీ మరో స్త్రీ అందమైందని వొప్పుకోవటం నే ఎరగను. "జుట్టు రంగు ఏదైతే ఏం? వైఖరి, మొహం అసలు వయస్సు చాటదంటారా?" అన్నాను.

"ఎందుకు చాటదు? నిక్షేపంలాంటివాడు కోదండ రామయ్య చదువుకున్న వాడు, ఏదో ప్రాక్టీసుంది. బోలెడాస్తి మంచి కుటుంబం. ఆమెని తృప్తి పరచడానికి రంగు వేసుకున్నాడట. దాంతో వొచ్చింది పేచీ" అని నవ్వుతుంది రంగనాయకమ్మ.

రంగనాయకమ్మ అందమైన మనిషే అనుకుంటా. ఇందాక చెప్పినట్లు, శాస్త్రరీత్యా కొలత బద్దతో చూస్తే. ఏ అవయవానికా అవయవం. అందంగా, క్రమంగా ప్రతి అవయవమూ ఏర్పడివుంది. కాని అదేం చిత్రమో. అవన్నీ కలితే గొప్పగా వుండాలిగా అలా లేదు. ఏదో తిరకాసుంది. నడివయస్సుతో వచ్చే నిండుతనం ఆమెకి ఒక హుందాతనాన్ని కల్పించింది. కాస్తలో బెసికిపోయిన అందంతో చనువుగా వుండటం నాకంత కష్టంకాదు.

"విడిచివేస్తే మాత్రం, ఫలానా వ్యక్తి భార్యగా ఆమెని స్నేహితురాండ్రు వెక్కిరించడం మానతారంటారా?"

"విడిచేసిందని మరీ చెప్పుకుంటారు. నిజమే. కానీ ఆమెకి అది అంత బాధగా తోచదు కాబోలు."

మధ్యలో అప్పుడే కాలేజినుండి వచ్చిన రాజన్న అందుకున్నాడు.

"అసలు సంగతి అదికాదు. మా కాలేజ్‌లో హిస్టరీ లెక్చరర్ మధుసూదనాన్ని ప్రేమించిందట. గడువేదో వుందట. అదవగానే విడాకులిచ్చి వివాహం.."

"చాలు చాల్లెండి" అంటూ భర్తమీద విరుచుకు పడింది రంగనాయకమ్మ. జ్యోతి ఆదర్శవ్యక్తనీ, అట్లాంటి పని తలపెట్టదనీ, ఆ దంపతులిద్దరూ ఉత్తములనీ. ఏదో కారణాంతరాలవల్ల విడిపోయినా, మళ్ళీ కలిసి తీరతారనీ, ఆవిడ ఉపన్యాస సారాంశం. నాకు రంగనాయకమ్మ వాదం నమ్మదగిందిగా వున్నా. వొప్పేసుకోడానికి మనస్సు చటుక్కున సిద్దపడలేదు. *ప్రతివార్ని గురించి మంచిగా చెప్పేవారంటే నాకు మొదటినుంచీ భయం.*

"అయినా మీకెట్లా తెలుసు?"

"మా కాలేజీలో జరిగేవి నా చెవిని పడకుండా వుంటాయా? జ్యోతి కాలేజీలో చేరిందిగా, తను తీసుకొన్న సబ్జెక్ట్ హిస్టరీ. మధుసూదనం హిస్టరీ లెక్చరర్, కుర్రవాడు. ఈ మధ్యనే ఫస్టుగా ప్యాసై కాలేజీలో చేరాడు. స్కాలర్‌షిప్ మీద ఇంగ్లండుకూడా పంపుతారట" అన్నాడు రాజన్న.

కానీ ఈ ప్రేమ ఉదంతం రంగనాయకమ్మ అంగీకరించలేదు. భర్తని బాగా చివాట్లు పెట్టి కంఠం దించి మాట్లాడేటట్లు చేసింది. ప్రేమ తాత్కాలికమైందనీ. దాని వల్ల పెద్ద ఉపద్రవం జరగదనీ ఆమెవాదం. కలరా క్రిమి చిన్నదే. కాని చాలా గడబిడ చేస్తుందంటాడు రాజన్న. వారిలా జ్యోతి విషయం తగువులాడుకున్నా, వారిద్దరి మధ్య వున్న అన్యోన్యం, స్నేహం, నన్ను ముగ్ధుణ్ణి చేస్తుంది. ఒకరికొకరు అంతగా కావల్సి వచ్చినవారు తగవులాడుకోవడం, సంసార జీవితంలో మధుర ఘట్టాలలో ఒకటి. అప్పట్లో జ్యోతి తొక్కిన కొత్త పంథాని ఎక్కువగా వితర్కింపలేదు నేను. ఏమిటో చిత్రం, మరీ ఎక్కువ వితర్కించినా అసలు వితర్కించకపోయినా జీవితం అర్థంకాదు.

మరో ఐదారు మాసాలు జరిగాక, ఈసారి మా మిత్రుడు రామం ద్వారా మరి కొన్ని విషయాలు విన్నాను.

"మధుసూదనాన్ని ప్రేమించిందో లేదో నాకు తెలియదు. విడాకులిచ్చిన పిదప పెళ్ళి చేసుకోవాలన్న సంకల్పం వున్నట్లు తెలుస్తోంది" అన్నాడు రామం. రామం కూడా ఆ కాలేజీలోనే పనిచేస్తూ వుండడం వల్ల, అతను పోగుచేసిన భోగట్టాని తోసెయ్యకూడదు. పెండ్లి విషయం సంకోచం లేకుండా చెపుతున్నాడు రామం. కానీ ప్రేమించిన విషయం చెప్పడంలేదు. ఆమె ఎవర్నీ ప్రేమించడం అతనికిష్టంలేనట్లు. రామం ఇంకా యువకుడే, సౌందర్యాన్ని చూసి ఆనందించగలగడం యవ్వనానికే సాధ్యం అంటారు పెద్దలు.

"ప్రేమలేకుండా పెళ్ళి చేసుకుంటుందా జ్యోతి?" అని అడిగాను.

"ప్రేమించి చేసుకున్న పెళ్ళి కోరినట్లు పరిణమించలేదు. వివాహం నెగ్గడంలో, బాహ్య స్థితిగతులకి, వంశపారంపర్యా సంక్రమించే విలువలకి కూడా కొంత ప్రమేయం వుంటుందేమో. కేవలం ప్రేమించుకున్న వారి వ్యక్తిత్వాలపై ఆధారపడుతుందని అనలేం. ఈసారి ఆ పొరపాటు చెయ్యకుండా బాహ్యస్థితిగతులను మాత్రం చక్కబెట్టుకుని, ఆ వివాహం ఫలితం ఎట్లాంటిదో చూడ సంకల్పించిందేమో తెలీదు" అన్నాడు కొంచెం దిగులుగా రామం.

"అంత దిగులుగా చెబుతున్నావేం?"

"నవ్వొస్తుంది – జాలితో కూడుకున్న నవ్వు సుమా."

"ఏం కథ?"

"చెప్తావిను. మధుసూదనం ఇంగ్లాండెళ్ళిపోయ్యాడు. రెండు నెలలైంది. మేమంతా పార్టీ కూడా ఇచ్చాం. విద్యార్థిని అవడం మూలాన. జ్యోతి పార్టీలో లేదు. ఆమెకు చెప్పకుండా వెళ్ళాడుట."

“అదేంటి, చిత్రంగా వుందే”

“ఉత్తరానికి జవాబు కూడా లేదుట.”

“ఎందుకో?”

"నాకు తెలీదు. కానీ ఊహించగలను. పూర్తిగా ఊహ కాదు సుమా,"

"చెప్పు, చెప్పు విన కుతూహల పడుచుంటి."

"జ్యోతి తల నెరిసిపోయింది. అందుకు"

ఇద్దరం మౌనంలోపడ్డాం. ఎన్నో ప్రశ్నలు లేచిపోయిన ప్రియురాల్ని వెదుకుతున్నట్లు. వాటి వెనక వేగిరపడే అస్పష్టమైన సమాధానాలు.

"అదంతా. నాలుగైదు నెలల్లో జరిగింది. ఒక ఉదయం తలంటుపోసుకుని అద్దం చూసుకుంది. చాలాభాగం తెల్లవెంట్రుకలే" ఇది విన్నాక. తలంటు పోసుకుని అద్దం చూసుకోవాలంటే భయమేస్తుంది.

"రంగు వేసుకుంటున్నారుగా ఇప్పుడు" అన్నాను.

"అది ఆమెకిష్టం లేదు. వాళ్ళ నాన్నకి కూడా చిన్నతనంలోనే వెంట్రుకలు నెరిసిపొయ్యాయిట. అది మొదటినుంచీ కుటుంబ పెద్దల శరీర వైఖరిట. అక్కడో తెల్ల వెంట్రుక. ఇక్కడో తెల్ల వెంట్రుక కనబడటం మొదలెట్టి క్రమంగా ఐదారు నెలల్లో చాలాభాగం తెల్లబడిపోయిందట. మధుసూదనం ఈ కారణంగా ఆమెనుండి పారిపొయ్యాడనుకోలేను కాని, గమనించకుండా వుంటాడా? ఈ కారణంగా ఆమె భర్తను విడిచేసిందని అతనికి తెలియకుండా వుంటుందా?" రామం ఆలోచనలో పడ్డాడు.

ఏ రకం ఆలోచనో నేనీమారు ఊహించలేకపొయ్యాను. జ్యోతి పరిస్థితికి జాలేసింది. వెంటనే ఆమె దగ్గరకెళ్ళి వోదార్చాలనిపించింది. ఈ క్షుద్రజగత్తునుండి ఆమెను దూరంగా ఏదో సౌందర్య సీమలో దిగవిడిచి రావాలనిపించింది, లక్ష్మణుడు, సీతాదేవిని వనంలో విడిచినట్లు. అంతగా సౌందర్యాన్ని కాంక్షించి, అది లోపించిన భర్తను త్యాగం చేసిన జ్యోతికే ఇది సంభవించడం. విధివేసే కుప్పిగంతులన్నింటిలోనూ హేయమైందిగా కనబడింది.

"నువ్వు జ్యోతిని చూశావా?" అన్నాను.

"చూడకేం. రోజూ చూస్తూనే వున్నాను."

"నే చూడ్డం వీలవుతుందా?"

"అవదేమో.. ఇంగ్లండ్‌కి జ్యోతి ఏర్‌మెయిల్ లెటర్స్ వ్రాస్తే. సమాధానమే లేదుట."

"నీకెట్లా తెలుసు?"

"అబ్దుల్‌ఖాదర్ అతని స్నేహితుడు. మా కాలేజీలో లెక్కల ప్రొఫెసర్‌లే. అతనికి వ్రాస్తూ, ఇంగ్లండ్ రాకుండా అక్కడే వుంటే చిక్కులో పడేవాడిననీ, అందుకు కారణం, అబ్దుల్‌ఖాదర్ వూహించగలడనీ, వ్రాశాడుట మధుసూదనం" అన్నాడు రామం.

"ఆ మాత్రానికే బెసికిపోయినవ్యక్తి. ఆమె ప్రేమ పొందడానికి అర్హుడుకాడేమో" అన్నాను కాస్త రోషంతో.

"అట్లాగయితే కోదండరామయ్య ప్రేమ పొందడానికి జ్యోతి అర్హురాలా?" అన్నాడు అంత ఆవేశంతోనూ.

ఇది చవకబారు ఎత్తి పొడుపులా ధ్వనించింది ఆ క్షణంలో.

జ్యోతి ఒక ఆర్టిస్టు. ఇతరులకి అన్వయించే కట్టుబాట్లు, విలువలు, ఆర్టిస్టుకి అన్వయించవు. సంప్రదాయం అనే 'గ్లవ్స్'తో బండచేతులను కప్పి ఆ చేతులతో ఆమెను ఆరాధించడం, పవిత్ర ప్రేమ శిఖరంపై మట్టికాలుపెట్టి మలినం చెయ్యడం అనిపించుకోదా ఏమిటో ఇదంతా అర్థంలేని ఆవేశం.

"ఇంతకు చూడటం ఎందుకు వీలుపడదు?" అని అడిగాను.

"మధుసూదనం చూపిన విముఖత, నిర్లక్ష్యం ఆమెని గాయపరిచాయి. పరీక్షకి కూర్చోడం మానేసి, వాళ్ళవూరు వెళ్ళిపోయింది. చూడదగ్గ వ్యక్తి. ఆ తెల్లవెంట్రుకలు మెలితిప్పి కట్టిన ముడి, ఆమెకొక కొత్త ఠీవిని, దర్జానీ ఆపాదించాయంటే నమ్ము. వృద్ధులలో తెల్లవెంట్రుకలు గమనించం మనం. జ్యోతిని ప్రతివాడూ తేరబారి చూడాల్సిందే."

అల్లా వర్ణిస్తుంటే రామం మొహంలో నేనెన్నడూ చూడని వొక కాంతిని, వికాసాన్ని చూడగలిగాను ఆనాడు. ఆమె స్మరణే అంతటి చైతన్యానికి కారణమైందంటే జ్యోతి ఆర్టిస్టు అనుకోడంలో నా తప్పేమీలేదు.

"అంటే ఆమె జీవితం? పర్యవసానం ఏమిటో?"

తనకేమీ పాలుపోనట్లు పెదవి విరిచాడు రామం.

"కోదండరామయ్య చాలామంచివాడు" అన్నాడు రామం, రెండుమూడు నిమిషాలయ్యాక. అది అర్ధంలేని నిర్వచనం. *నాకు మంచివాళ్ళంటే ఎందుకో భయం, అందులోనూ చాలా మంచివాడంటే మరీ భయం. మంచివాడు అనగానే స్వార్ధరహితుడు. తనకేం జరిగినా పట్టించుకోడు. తబ్బిబ్బవడు; తనకి జరగనట్లు సర్దుకుపోతాడు. ఏమీ చెయ్యడు, చర్యకి దిగడు,* ఎంతగానో ప్రేమించిన సౌందర్యమూర్తి జ్యోతి, తనని విడిచిపోతే. ఏమీ చెయ్యలేదు. తనకి సంబంధం లేనట్లు ఊరుకున్నాడు. అది నడివయస్సులో సంక్రమించే స్తబ్దతకాదు. అతని వయస్సు, ముప్పై, ముప్పై మూడు దాటలేదు. అణిచేసి, విడిచేసిన శరీర శక్తులూరుకుంటాయా? ఎప్పుడో అప్పుడు, తిరుగుబాటు చేసి అతనిచేత ఏదో భయంకరమైన కార్యం చేయించి తీరతాయి. జ్యోతిని హత్య చెయ్యొచ్చు; ఆత్మహత్య చేసుకోవొచ్చు. సన్యసించవొచ్చు. మధుసూదనాన్ని చంపొచ్చు.

నాగరికుడిలో పశుత్వం, ప్రాచీనత్వం విజృంభిస్తే ఏవిధంగా చెలరేగుతాడో ఎవ్వడూ చెప్పలేడు. అందుకనే నేటి సమాజంలో చాలామంచివాళ్ళంటే భయం నాకు.

"ఆమె తన దగ్గరకొస్తే కోదండరామయ్యకి ఏ అభ్యంతరమూ లేదు. ఎగిరిగంతేసి కౌగలించుకుని, స్వీకరించి పువ్వులలో పూజించడానికి సిద్దం. ఆమె పట్ల ద్వేషమూ, కోపమూ లేవట. నేరస్థురాలుగా పరిగణించడుట. క్షమించవల్సింది ఏదీ లేదుట. పరిస్థితులు, బాహ్యసౌందర్యం, ఆమెచేత ఆ పని చేయించినవి గాన, ఆమెలో 'వ్యక్తి' బాధ్యతలేదు. ప్రేమించిన వ్యక్తి ఎలాంటిదైనా బెసికిపోక స్థిరంగా వుండే ప్రేమే ప్రేమ. అల్లా కాకపోతే ప్రేమకి అర్ధంలేదుట" అని స్వగతంలా, క్లాస్‌లో లెక్చర్ ధోరణిలో చెప్పుకుపోతున్నాడు రామం. ఇదంతా రామం ఊహలో కల్పించిన వ్యాఖ్యానం గాని నిజంగా కోదండరామయ్య అభిప్రాయాలుగా స్వీకరించలేకపోతున్నాను. నేనేమంత మంచివాణ్ణి కానేమో. అంతటి మంచితనం పట్ల నాకు విశ్వాసం లేదేమో. ప్రగల్భంతో ఆదర్శశిఖరానికి ఎగబాకే బడాయికోరైన ప్రతి మంచివాడూ, కుంటివాడని నమ్మేవాడినేమో, అలా భావించినందుకు. నాపైన నాకు గౌరవం సన్నగిల్లడమూ వుంది, మళ్ళా అదేమిటో.

"నీకెలా తెలుసు?"

రామం ఉలిక్కిపడ్డాడు మంచులో నడుస్తుంటే పాదానికి నిప్పుకణం తగిలినట్లు.

"ఆమెకి ఉత్తరాలు వ్రాశాడు. కబురంపాడు, అత్తమామలతో చెప్పుకున్నాడు. అంతటి మంచి భర్తలుండరు."

భర్తగా మాత్రం అంత మంచివాడంటే నాకంత పేచీలేదు. అంగీకరిస్తాను. భర్తగా తన ధర్మం అల్లా నిర్వర్తిస్తుంటే, అతనెలాంటి వ్యక్తో ఊహించి విలువలు కట్టగలను. కొంతమెరుగు. అమ్మయ్య అనుకున్నాను.

ఐదారు నెలల తర్వాత మళ్ళా రామంని కలుసుకున్నాను. ఆ రోజు పండుగ. రాజన్న మమ్మల్ని ఇద్దర్నీ వారింటికి భోజనానికి ఆహ్వానించాడు. రంగనాయకమ్మగారి భోజనం అంటే నాకెంతో ఇష్టం. ఇద్దరం వెళ్ళాం. భోజనాలయ్యాక తాంబూలం వేసుకునే తంతు జరుగుతోంది.

"మీకు జ్యోతిని చూడాలనుందా?" అన్నాడు రాజన్న.

"ఎందుకుండదు. ఆయనకింకా పెళ్ళి కాలేదుగా" అంది రంగనాయకమ్మ కొంటెగా.

"అయిన వాళ్ళకి చూడాలనుండకూడదా?" అన్నాడు రామం.

"అసలు వాళ్ళకే ఎక్కువుంటుంది. కర్మ పైకి ప్రకటించకూడదు. మావార్ని చూడరాదు" అంది రంగనాయకమ్మ.

"నన్నూ జతచెయ్యండి" అన్నాడు రామం. దానితో సంభాషణ ప్రమాదంగా మారే అవస్థదాటింది. మళ్ళా లెక్చరర్ ధోరణిలో మొదలెట్టాడు రామం.

"సంబంధం చూడ్డానికి వెళ్ళినవాడు పెళ్ళికూతుర్ని మాత్రం పరిశీలనగా చూస్తాడు. నిజానికి అది చాలదు. ఆమె తల్లిదండ్రుల్ని పరీక్షగా చూడాలి. పెళ్ళికూతురు పెద్దయింతర్వాత, ఏ అవతారం దాలుస్తుందో, అమ్మా నాన్ననీ చూసి వూహించుకోవచ్చు. మన పూర్వులు అందుకే కుటుంబ సంప్రదాయం. చరిత్ర తెలుసుకోవాలని నిక్కచ్చి చేసేవారు. పెళ్ళికూతురు కుటుంబంలో ఉన్మాదం, హిస్టీరియా, ట్యుబర్క్లోసిస్. నేరస్థుల నైజం. జైలురికార్డు, అవయవాల అవకతవక మడత నాలుక, మెల్ల మొదలైనవి. ఇవన్నీ చూసి. నచ్చిన పిదప చేసుకోమని శాసించారు. అల్లాగే, చిన్న వయసులో తలనెరవడంకూడాను. పెళ్ళికూతురు తలిదండ్రుల తల నలభయ్యో పడిలో నేనెరిస్తే, అమ్మాయి వైఖరికూడా అల్లానే అవుతుందని అంచనా వేసుకోవొచ్చు."

విరామం వొస్తే అందుకోడానికి సిద్దంగా వున్న రంగనాయకమ్మ, విరామం రాకుండానే అందుకుంది.

"అమ్మాయిలమాట చెప్పారు – బాగానే వుంది. అబ్బాయిలమాటో? ఏ మేనమామనో, గుమాస్తానో తీసుకుని పెళ్ళిచూపుల కొస్తాడు అయ్య. పెద్దయితే అతని అవతారం ఎల్లా వుంటుందో వూహించే భాగ్యం అమ్మాయిలకి అక్కర్లేదేం? మీరు అమలు జరపబొయ్యే శాసనంలో. పెళ్ళికొడుకుతోబాటు పెళ్ళిచూపులకి అతని అమ్మానాన్నా కూడా వొచ్చి తీరాలని వ్రాయించండి" రాజన్న, భార్య చమత్కారానికి నవ్వుతున్నాడు.

"పెళ్ళికొడుకు రూపురేఖలు ముఖ్యంకాదని పెద్దలన్నదే గనక. ఆ తీర్మానం ఉపసంహరించుకోడం మంచిది" అన్నాడు.

"అవును మరి పెద్దలకి చక్కదనం పట్టదు. అక్కర్లేదు. కాని కన్యకి కావాలి. పాపం నోరులేదు పైకి చెప్పరు. ఈనాడంటే కాస్తో కూస్తో చదువుకున్న ఆడది సాహసించి చెప్పగలుగుతోంది. కాని ఆమె ఘోష అమ్మానాన్నకి అర్థంకాదు. వాళ్ళకి ఏవేవో కావాలి చదువు, ఉద్యోగం, హోదా, ఆస్తి, విధవైన చెల్లెలు లేకపోవడం వగైరా" అంటూంది రంగనాయకమ్మ. తాంబూలంతో ఎర్రబడిన ఆమె నోరు ఎంతో అందంగా వుంది. చెప్పాగా, దేనికదీ, చెవులు.ముక్కు, నోరు. కళ్ళు, విడివిడిగా ఆకర్షణీయంగా వుంటాయి. అవన్నీ కలిస్తేనే ఏదో లోపించినట్లయిందని. మళ్ళా అందుకుంది.

"మరోటి. తల్లితండ్రి స్ఫురద్రూపులు అయికూడా, సంతానం కోతులవడంలేదంటారా? అట్లాంటప్పుడు, పెళ్ళిచూపులకెళ్ళినవాడు కాబొయ్యే అత్తగారి చక్కదనానికి మురిసిపోయి కూతురు మర్కటమ్మని కట్టుకోగూడదేమో?"

నాకీవాదమూ సబబుగానే తోచింది. కాబట్టి ఏమిటి చెయ్యాలి? లోపల వేసుకున్న ప్రశ్నకి సమాధానం ఎవరు చెబుతారు. వీట్కి సమాధానం దొరకక, మతిపోయి. పెద్దలు, విధిపైనా. దైవంపైనా తోసేశారు. పెళ్ళి పర్యవసానం. నాకిదిష్టంలేదు. వారు ఏరికోరి చేసుకున్నదానికి వారే బాధ్యులు కావాలి. లేకపోతే నైతిక చింతనకి తావేలేదు. సమాజం కట్టుబాట్లే లేవు. సమాజంతో నిమిత్తంలేని ఏ కొద్దిమంది మేధావుల విషయం నినహాయిస్తే. ఉదాహరణకి.. నా ఊహ తెలుసుకుని వాక్యం పూర్తిచేసినట్లు రంగనాయకమ్మ అనేసింది.

"జ్యోతి విషయం. ఎంచక్కా మొగుడి దగ్గరకి చేరింది."

ఆశ్చర్యం ప్రకటించాను. పూర్తిగా చెప్పమని కోరాను. కోరిక అక్కర్లేకుండానే చెప్పడానికి సిద్దంగా వుంది రంగనాయకమ్మ.

"జ్యోతికి వాళ్ళనాన్న కొంత స్థలం వ్రాసిచ్చాడు. ఆ స్థలంకొని ఇల్లు కడదామని కోదండరామయ్య సంప్రదింపులు జరిపాడు. జ్యోతి అమ్మడానికి అంగీకరించింది. స్థలం తాలూకు కాగితాలు అవీ సంతకాలు పెట్టించి తీసుకెళ్ళడానికి వాళ్ళ ఊరు వెళ్ళాడు కోదండరామయ్య. ఆ రోజు జ్యోతికి జ్వరం తగిలింది. డాక్టర్ దేవళ్‌రాజుని తనే తీసికెళ్ళి మందిప్పించాడు. ఆమెకి నయమైంది. రెస్టుగావుంటుంది, తనింటికి రమ్మని ఆహ్వానించాడుట. ఆమె సరేనందిట. అతని ఔదార్యానికో, జ్వరం నిమ్మళించిన అవస్థలోనో. జ్యోతి ఏడ్చేసిందిట"

"భర్త భుజంపైన తల ఆనించి కన్నీరు కార్చింది అనాలి వెర్రిదానా" అని సవరించాడు. రాజన్న.

"భర్తభుజంపైన తల ఆనించి ఏడిస్తే ఏ మొగాడికీ పట్టదు. ప్రియుడి భుజంపైన ఆనించి ఏడిస్తే, కథలు, కావ్యాలూ అల్లుతారు, పెళ్ళాం అట్లకాడ పోట్లకీ, రాచ్చిప్ప విసురుళ్ళకీ తలలు బొప్పికట్టిన కవిశ్రేష్ఠులు" అన్నది రంగనాయకమ్మ.

అందరం నవ్వుతున్నాం. పోస్టు జవాను ఉత్తరాలు పడెయ్యడంతో అంతరాయం కలిగింది.

"ఇదిగో చూడండి" అని రాజన్న కవరు లోంచి తీసి తన పేరవచ్చిన ఆహ్వానపత్రాన్ని మా ముందు పడేశాడు.

"చూడు,. కోదండరామయ్య స్థలం కొని ఇల్లు కట్టేశాడు. రేపు గృహప్రవేశం –"

అందులో జ్యోతి, కోదండరామయ్య దంపతులు తమ నూతన గృహం 'జ్యోతి' గృహప్రవేశానికి బంధుమిత్ర సమేతంగా రావాల్సిందిగా ఆహ్వానం. ఆ పత్రం ఆకర్షణీయంగా వుంది. మొదటిపుట. రెండు తలుపులుగా. అవి తెరవగానే 'జ్యోతి' అన్న అక్షరాలు, దానివెనక, మిగత వాక్యాలు.

"మీరు చూడాలనుకుంటున్నారుగా, మాతో మీరూ రండి" అంది రంగనాయకమ్మ.

రామం కూడా జ్యోతి చదివిన కాలేజిలో పనిచేస్తున్నాడు గనక. అతనికీ ఆహ్వానంవొచ్చి వుంటుంది. కానీ ఆహ్వానం లేనిదే నేనెల్లా వెళ్ళను?

"బంధుమిత్రులనుందిగా ఫరవాలేదురా" అని రాజన్న నిక్కచ్చి చేశాడు. నిజంగా అంత నిక్కచ్చి అవసరంలేదు – ఎల్లానూ వెళ్ళాలనుంది.

ఆ మర్నాడు, నేను, రామం, రాజన్న దంపతులూ గృహప్రవేశానికి బైలుదేరాం. రామం, రాజన్న వొట్టిచేతులతో వెళ్లకుండా ఏదేనా ఇవ్వడానికి నిశ్చయించుకున్నారు. నేనూ కొంత వేస్తాను ముగ్గురం కలిసి, వెండి దీపం శెమ్మ ఇద్దాం. అన్న నా సలహా అంగీకరించారు.

సాయంత్రం ఆరు కావొస్తోంది. వొచ్చేజనం పొయ్యేజనం. దీపాలు, కొత్త భవనం తాలూకు చిహ్నాలు, సిమెంట్ బస్తాలు, ఇంకా అమర్చని గేట్లు. సున్నం, కోసిన కర్ర వోమూలగా, టెంట్ కింద కనిపిస్తూనే వున్నాయి. పాటకచ్చేరి సాగుతోంది.

జ్యోతి, కోదండరామయ్య వేదికవద్ద కూర్చున్నారు. ఆమె తలంటు పోసుకుంది. పాపిట రెండుప్రక్కలా తెల్లవెంట్రుకలు మెరుస్తున్నాయి. కోదండరామయ్య క్రాపింగ్ చూశాను. ఆశ్చర్యమేసింది. దాన్ని చర్చించే అవకాశంలేకుండా, నా మిత్రులిద్దరూ లాంఛనంగా తెచ్చిన దీపం శెమ్మ ఇవ్వడం, అది స్వీకరించి, కోదండరామయ్య కృతజ్ఞత చెప్పడం జరిగింది. రంగనాయకమ్మ వారికి నన్ను పరిచయం చేసింది. జ్యోతి నాకేసి ఆశ్చర్యంగా చూసింది. సంభాషణలేదు. అట్లాంటప్పుడు ఏమనాలో నాకు బాగా తెలియదు.

"రండి 'జ్యోతిని' చూద్దాం" అని రంగనాయకమ్మ కదలడంతో, అందరం లేచి, ఇల్లు చూడ్డానికి వెళ్ళాం. ఏ గదిలో కెళ్ళినా జనమే. పిల్లల పరుగులు, వంటసామాను కలకలం, నీళ్ళు. కొబ్బరికాయలు. తమలపాకులు, జనంతో నిండిన కొత్తిల్లు పథకం నాకు బోధపడదు. కోదండరామయ్య, ప్లాను. కొలతలు, ఖర్చులు, ఇంకా ఏమేమి చెయ్యదల్చుకొన్నది చెబుతున్నాడు. ఆ వర్ణనంతా పూర్తయ్యే అవకాశంలేదు. జడ్జిగారు, వారి సతీమణి రావడంతో, వారిని ఆహ్వానించేటందుకు 'జ్యోతి' భర్త వెళ్ళిపొయ్యారు మరొకాయన్ని అప్పగించి. ఆయన కొంత చెప్పి, మరొకర్ని అప్పగించి వెళ్ళాడు. ఇల్లు

నాలుగుమూలలా చూసి. మండువాలో అమర్చిన కుర్చీలు, బల్లల దగ్గరకు చేరుకుని, ఏర్పాటైన ఫలహారాలు సేవిస్తుండగా, జ్యోతికి ఆ మధ్య జబ్బు నయం చేసిన, డాక్టర్ దేవరాజు చక్కా వొచ్చాడు. ఆయన రామంని ఎరుగును. సంభాషణతో మాకు కాలక్షేపం కలిగించాడు, “మనం కూడా వెళ్ళి సంగీత కచ్చేరి విందాం” అంటూనే.

కోదండరామయ్యని దగ్గరగా చూసిన క్షణం నుండీ నన్నొక ప్రశ్న బాధిస్తూంది. దానికి సమాధానం డాక్టర్ చెప్పిన కబుర్లలో దొరికింది. కోదండరామయ్య క్రాపింగ్ నల్లగా వుంది. బాగా పరిశీలించి చూశాను. ఎక్కడా వొక్క తెల్లవెంట్రుక కనిపించలేదు. జ్యోతి జుట్టు అక్కడక్కడ, ముందుభాగం, మధ్యభాగం, నెరిసింది. ముంగురులుగా నుదుటిమీద, చెవులమీదా మూగిన వెంట్రుకలు కూడా, దీపం వెలుగులో, స్ఫుటంగా. తెలుపుగా, నలుపుగా, కనిపించాయి.

ఈ డాక్టర్ చెప్పిన సలహా ప్రకారం చికిత్స జరిపితే. అతని క్రాపింగ్ నల్లబడిందా? అట్లాగయితే ఆ చికిత్స జ్యోతికి కూడా జరిపించవచ్చుగా.

డాక్టర్ విపులీకరించాడు. ఏ చికిత్సా జరగలేదుట. రంగు వేసుకోలేదట. ఒక వయస్సులో చర్మంలో కొన్ని లోపించి, తాత్కాలికంగా వెంట్రుకలు తెల్ల బడటం వుంటుందిట. సరైన పోషణ, తిండిలో జాగ్రత్త. వ్యాయామం, కుదుటపడిన మనస్సు. ఇవన్నీ సక్రమంగా వుంటే. మళ్ళా మామూలుగా నల్లబడతాయట. ఆ రకం మార్పు. వయస్సులో వచ్చిన తెల్ల వెంట్రుకలకు వర్తించదట. ఎండోక్రీన్ పాటరన్ హార్మోన్స్. ఫాలికిల్స్, మెటబాలిజమ్మ్ పిగ్మెంట్. ఏవేవో పదాలు వాడి విపులీకరించాడు. అర్ధమైనట్టు, తలలూపుతున్నాం.

“అవుతే జ్యోతి విషయం?” రామం అడిగేశాడు.

డాక్టర్, చిరునవ్వు ప్రదర్శించి, మాట్లాడటం మొదలెట్టాడు.

"జ్యోతి జుట్టు మళ్ళా నల్లబడుతుందనుకోను. ఆమె తలిదండ్రులకు నడివయస్సులోనే నెరవడం జరిగిందనుకుంటే జ్యోతికి కూడా అదే జరిగిందనుకోవచ్చు. అదికాకపోయినా, మానసిక ఆలోచన శరీరంపై ఛలాయించిన ప్రభావంవల్ల, అలా జరిగిందని నా నమ్మకం.."

"ఆ రకం బెంగ, మనోవ్యాధి వున్నవారందరి జుట్టూ. ముప్పై ఏళ్ళలోపుగానే నెరిసిందనగలమా?" అన్నాడు రామం.

"అనలేం. బాల్యంలో తన శరీరంపై ఆమెకి ఎక్కువ ఆకర్షణ వుండివుంటుంది. శరీరం అంతలోనూ ముఖ్యంగా జడంటే అమిత ఇష్టం అనుకుందాం. దానికేం జరిగినా భరించలేదు. ఊడడం, నెరవడం, వగైరా ఇబ్బందులు. అట్లాంటిదేదో తన జడకి జరుగుతుందన్న భయాన్ని, ఆమె మనస్సులోని అధోలోకంలోకి అదే 'లిబిడో' అంటె, నెట్టివేసి వుండచ్చు. భర్త జుట్టు నెరవడం, నలుగురూ చెప్పుకోడంతో ఆ దాచేసిన భయం, మళ్ళా పైకివొచ్చి, శరీరాన్ని ఆవరించి, జుట్టుపై తన ప్రభావం చూపించివుండాలి ఆ జుట్టు నెరవడంతో తన వ్యక్తిత్త్వంలో. జీవితంలో వొకలోపం స్థిరపడిపోయిందని గ్రహించుకుని, సమాధానపడి, మళ్ళా భర్తతో కాపురం కొనసాగించడానినికి నిర్ణయించుకుంది. భర్త

చాలా మంచివాడు. ఆమెపట్ల నిజమైన ప్రేమగలవాడు. గతాన్ని దిగవిడిచి ప్రస్తుతాన్ని నిబ్బరించగలవాడు. హాయిగా రోజులు గడుస్తున్నాయి. అతని ప్రాక్టీసు పెరిగింది. ఆమెను చూడాలని వచ్చేవారు లేకపోలేదు. వారి ఇప్పటి అన్యోన్యం చూసి అసూయని ఆప్యాయతగా మార్చుకుని చూసి కుతూహలాన్ని తృప్తిపరచాలని వచ్చేవారూ వున్నారు. బోలెడంత ప్రాక్టీసు పైగా అతని జుట్టు నల్లబడింది. దానితో జ్యోతి వ్యక్తిత్వంలో తికమకలు సర్దుకుని, సమాధానపడగల నిగ్రహశక్తులు స్థిరపడిపోయి, ఆమె జీవితానికొక విషాదఛాయని ఆపాదించాయనే అనుకుంటున్నాను" అన్నాడు డాక్టర్.

నాకో సందేహం వచ్చింది.

"క్రమక్రమంగా, కొన్ని సంవత్సరాలపాటు నెరవాల్సిన తల, అంతా. వొక నెలలోగా నెరిసిపోవడం ఎల్లా జరిగిందంటారు?" అని అడిగాను.

"నెలకూడా అవసరంలేదు ఒక్క రోజులో నల్లజుట్టు తెల్లగా అయిపోవడం లేకపోలేదు. ఒక్క గంటలో కూడా ఆ మార్పు జరగొచ్చుట. అదంతా ఆవేదన వొత్తిడి, ఆ పరిస్థితుల్లో శరీరంలో తట్టుకునే శక్తుల సమూహ బలం వాటిపైన ఆధారపడుతుందంటారు. ఫ్రెంచి విప్లవంలో లూయీ చక్రవర్తి ఆయన సతీమణి మేరీ అంటాయినె ప్రజల దౌర్జన్యానికి గురై తలలు పోగొట్టుకున్న ఉదంతం ఎరుగుదురుగా. ఆ మేరి అంటాయినె జుట్టు వొక్క రాత్రిలో తెల్లబడిపోయింది. అలాంటివి అరుదనుకోండి.."

ఇంకా చెప్పబోతుండగా, దీపాలు పొయ్యాయి.

ఎందుకో తెలియదు. ఒక్కసారిగా సందడి నిలిచిపోయింది. అంతటా నిశ్శబ్దం గాత్రపాట, వయలిన్ నిలిచి పొయ్యాయి. వొక్క మృదంగం మాత్రం కొనసాగుతుంది.

అందరం ముందువైపుకు నడిచాం. కొందరు బ్యాటరీలైట్లు, సిగరెట్ లైటర్లు, అగ్గిపుల్లలు వేస్తున్నారు. ఎవరో కొవ్వొత్తులు వెలిగించి వేదికపై వుంచారు. మేం హాల్లోంచి నడిచి కుడివైపు గదికేసి వెళ్ళగా, జ్యోతి ఆ గది తలుపు తీసి లోపలికెళ్ళింది. దీపం శెమ్మ వెలిగించింది. ఆ చీకటిలో ఆమె కోల మొహం, జ్వాలలా వెలిగింది. నుదుట జ్వాల ఆకృతిలో ఎర్ర కుంకుమ, పాపిట మధ్య కుంకుమ, నుదుటిమీద మూగిన ముంగురులు, ఎర్రటి పెదవుల మధ్య తళుక్కుమన్న పళ్ళవరస ప్రేమాన్వేషణ విరమించిన చేపలలా సగం ముడుచుకున్న నేత్రాలలో దైన్యం. సిల్కుచీర పమిట మడతల వెనక స్ఫుటంగా కనబడే రొమ్ములు చటుక్కున గాలికి శెమ్మలో జ్వాల ఆరిపోయినా, చీకట్లో మరికొంతసేపు మెరిసిన ఆ విషాద సౌందర్య దృశ్యం నేనెన్నడూ మరిచిపోను.

మానవ చరిత్ర ప్రారంభంలో నిర్ణీతమైన శారీరక శక్తులలో చిక్కుకుంది జ్యోతి– అందరిలాగే. ఒక్కసారి విప్లవం చేసి విముక్తికోసం పెనుగులాడింది. ఓడిపోయింది. శరీర శక్తులు జయించాయి. ఆ ఓటమి ఆమెకొక నిండుతనాన్ని,

సంపూర్ణత్వాన్ని ఆపాదించింది. ఎన్నెన్నో నాగరికతలు విజృంభించి, పతనం చెందాయి. వెలిగి ఆరిన దీపాలవలె. ఆ అగ్నిజ్వాలలు కొండగుహలలో వేసిన నల్లకాల్పు మచ్చలు మాత్రం మిగిలాయి.

జుట్టు అకారణంగా తెల్లబడి, మళ్ళా అకారణంగా నల్లబడిన కోదండరామయ్య అదృష్టవంతుడు. అతని జీవితం, లెక్కల పుస్తకం చివరలో వుంటుంది. ఆ సమాధానం చూసి, ఆ సంఖ్య వొచ్చేలాగ ఏవో అంకెలు వేసిచూపి, సమాధానం సరైందిగా మార్కులు తెచ్చుకుని, ఉపాధ్యాయుణ్ణి మోసగించిన విద్యార్థిలాగ, అతను సమాధానం తెలుసుకున్నాడు కాని అది ఎలావొచ్చిందో తెలియదు. అది జ్యోతికి తెలుసు. అందుకే వారిద్దరూ అన్యోన్యంగా, ఆదర్శదంపతులుగా ఏకమైనారేమో.

COMMENTS